

25.11.2025

EOAK/2374/2025

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

POLIISIRIKOSTEN TUTKINTAJÄRJESTELYT

1 ASIA

Esitutkintalain (ETL) 2 luvun 2 §:n mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, jona toimii pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Syyttäjä - joka sinänsä on pidättämiseen oikeutettu virkamies - toimii tutkinnanjohtajana kuitenkin vain ETL 2 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Viimeksi mainitun lainkohdan mukaan:

Syyttäjä johtaa esitutkintaa, jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä. Vaikka poliisimiehen tekemäksi epäiltyä rikosta ei ole tehty virkatehtävien suorittamisen yhteydessä, syyttäjä voi rikoksen vakavuuden tai asian laadun sitä muuten edellyttäessä päättää ryhtymisestään tutkinnanjohtajaksi. Syyttäjä voi edellä tarkoitetuissa tapauksissa johtaa esitutkintaa myös siltä osin kuin asiassa on poliisimiehen lisäksi muu epäilty, jos se on asian selvittämiseksi tarkoituksenmukaista. Syyttäjä ei toimi tutkinnanjohtajana, jos asia käsitellään sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa säädetyssä menettelyssä.

ETL 5 luvun 1 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on viipymättä ilmoitettava syyttäjälle asiasta, jossa rikoksesta epäiltynä on poliisimies, jollei asiaa käsitellä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa säädetyssä menettelyssä.

Syyttäjä siis lähtökohtaisesti toimii tutkinnanjohtajana, jos poliisimiehen epäillään tehneen rikoksen (ns. poliisirikosasiat). Tähän sääntelyyn on päädytty, koska on katsottu olevan tarpeen järjestää tutkinnan johto niin, ettei poliisiviranomainen voi omalla päätöksellään lopettaa poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen tutkintaa. Tarkoituksena on ollut turvata esitutkinta epäillyn aseman siihen vaikuttamatta, samoin kuin se, että yleisön luottamus esitutkinnan puolueettomuuteen säilyy.

ETL:n poliisirikosasioissa noudatettavat säännökset koskevat kuitenkin poliisin lisäksi kaikkia muitakin esitutkintaviranomaisia. ETL 2 luvun 1 §:n mukaan poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset.

Laillisuusvalvonnassa on noussut esiin kysymys siitä, tulevatko kaikki poliisimiesten tekemäksi epäilty rikokset syyttäjäviranomaisten tietoon niin, että he voivat toimia tällaisten asioiden tutkinnanjohtajana ja muun muassa harkita, onko asiassa edellytyksiä toimittaa esitutkinta tai esimerkiksi päättää, etteivät he toimi tutkinnanjohtajana, kun epäiltyä rikosta ei ole tehty virkatehtävien suorittamisen yhteydessä. Totean, että Lounais-Suomen poliisilaitoksella huhtikuussa 2025 tehdyn tarkastuksen ([EOAK/356/2025](#)) yhteydessä saadun tiedon mukaan eräässä Tullin epäiltyä lääkerikosta koskevassa asiassa oli epäiltynä poliisimies, mutta asiaa ei ollut käsitelty poliisirikosasiana; asia tuli syyttäjän tietoon vasta syyteharkintavaiheessa.

Otin asian yleisemmin tutkittavakseni eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:ssä tarkoitettuna omana aloitteena.

2 SELVITYS

Asiassa antoivat selvityksensä Tullin valvontaosaston valvontapäällikkö ja Rajavartiolaitoksen esikunta. Valtakunnansyyttäjä antoi lausuntonsa.

2.1 Tullin selvitys

Tullilla ei ole omaa erillistä ohjetta poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen tutkinnasta. Tullin rikostutkinta noudattaa soveltuvien osin Poliisihallituksen asiaan liittyvää ohjetta Tullirikostorjunnan ohjesäännön (2015) mukaisesti. Tuon ohjesäännön mukaan Tullin tehtäviin soveltuvia valtioneuvoston tai sisäministeriön poliisia koskevia asetuksia taikka Poliisihallituksen määräyksiä voidaan ottaa huomioon hyväksytyinä toimintatapoina niiltä osin, kuin ne eivät ole ristiriidassa Tullin omien ohjeiden ja määräysten taikka esimiesten määräysten tai ohjauksen kanssa. Tullin käytäntönä on ollut seurata, noudattaa ja kouluttaa mm. Poliisihallituksen ja syyttäjälaitoksen laatimia ohjeistuksia sellaisissa tilanteissa, joissa Tullilla ei ole omaa ohjeistusta.

Edellä mainitulla poliisilaitostarkastuksella esiin tullessa tapauksessa Tullin rikostutkija oli selvittänyt väestötietojärjestelmästä rikoksesta epäillyn perustiedot ennen kuulustelua, mutta epäillyn ammattia koskevaa tietoa ei ollut kirjattuna väestötietojärjestelmään. Tutkija kuulusteli epäillyn puhelimitse ja tuon puhelinkuulustelun aikana selvisi, että epäilty on ammatiltaan poliisimies. Tutkija valmisti esitutkintapöytäkirjan ja se lähetettiin syyteharkintaan ns. normaalina rikosasiana. Tutkijalta saadun selvityksen mukaan hän ei epähuomiossa reagoinut siihen, että rikoksesta epäiltynä oli poliisimies.

Kun asia kävi myöhemmin ilmi, käytiin rikostutkijan kanssa ohjaava keskustelu asiaan liittyen vastaisen varalle. Lisäksi valvontajohtaja Hannu Sinkkonen oli saanut kuulla asiasta syyttäjälaitokselta ja hän kävi läpi asian muistutusluonteisesti tutkintayksiköiden päälliköiden kesken. Tutkintayksiköiden päälliköitä on ohjeistettu muistuttamaan omia tutkintayksiköitään vastaisen varalle tapauksista, joissa rikoksesta epäilty on poliisimies.

2.2 Rajavartiolaitoksen selvitys

Rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa on määrätty pysyväisasiakirjalla RVLPAK C.4 Rajavartiolaitoksen rikostorjunta. Tuon määräyksen mukaan Rajavartiolaitoksen rikostorjunnassa noudatetaan soveltuvin osin Poliisihallituksen ja valtakunnansyyttäjän sekä valtakunnansyyttäjän toimiston antamia rikostorjuntaa koskevia määräyksiä, ohjeita ja kirjeitä. Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston rikostorjuntayksikkö pitää yllä ajantasaisia versioita mainituista asiakirjoista erikseen määrättyllä tallennusalueella.

Poliisihallituksen ohjetta POL-2023-55661 (Syyttäjälle ilmoitettavat rikosasiat ja pakkokeinot) noudatetaan Rajavartiolaitoksessa kokonaisuudessaan. Ohjeen mukaan poliisiyksikön on viipymättä ilmoitettava Valtakunnansyyttäjän toimistoon asiasta, jossa tulee arvioida, onko poliisimiestä syytä epäillä rikoksesta, jollei asiaa käsitellä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa säädetyssä menettelyssä. Tarkemmat menettelyohjeet ilmoittamisesta ovat Poliisihallituksen ohjeessa POL-2021-144918 (Poliisin tekemäksi epäillyn rikoksen tutkinta), jota ei erikseen ole Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tallennusalueella eikä sitä ole tallennettu Rajavartiolaitoksen asianhallintajärjestelmään (ACTA).

Rajavartiolaitoksessa ei ole edellä esitettyjen ohjeiden lisäksi voimassa olevaa erillistä ohjeistusta poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen tutkinnasta. Rajavartiolaitoksen kyseessä olevan määräyksen päivityksen yhteydessä syksyllä 2025 tullaan pysyväisasiakirjaan lisäämään myös tarkempaa ohjeistusta poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen tutkintavastuusta.

Käytännössä Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan tietoon tulee hyvin harvoin tapauksia, joissa poliisimies olisi epäiltynä rikoksesta, josta annetun ohjeistuksen mukaan tulisi ilmoittaa syyttäjälle. Tämä johtuu enimmäkseen Rajavartiolaitoksen tutkittavaksi kuuluvien rikosten rajatusta alasta sekä siitä, että usein esimerkiksi vesiliikenteessä havaitut rikokset käsitellään sakkomenettelyssä. Syyttäjälle erikseen ilmoitettavat rikosasiat käydään läpi Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan koulutuksissa ja saadun selvityksen mukaan Rajavartiolaitoksen rikostorjunnan henkilöstöllä onkin hyvin tiedossa esitutkintalain asettamat vaatimukset syyttäjälle ilmoittamisesta myös niissä tapauksissa, kun poliisimiehen epäillyksi tekemä rikos on tapahtunut hänen vapaa-ajallaan.

2.3 Valtakunnansyyttäjän lausunto

Syyttäjälaitos toteaa pitävänsä tärkeänä sitä, että eduskunnan oikeusasiamies on kiinnittänyt asiaan huomiota. Mikäli poliisimiehen vapaa-aikaan kohdistuva rikosepäily ei tule lainkaan syyttäjäviranomaisen tietoon, jää lausuntopyynnössä tarkoitettu ETL 2 luvun 4 §:n mukainen arvio tekemättä.

Lähtökohta on se, että vapaa-aikaan liittyvistä rikosepäilyistä syyttäjän tutkinnanjohtoon otetaan kaikki ne tapaukset, joilla voi olla merkitystä kysymyksessä olevan poliisimiehen viranhoidon kannalta. Tämä kynnys ei ole korkea huomioiden poliisin hallinnosta annetun lain 15 f §:n säännös, jonka mukaan poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässä käyttäydyttävä siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Kun poliisimiehen käyttäytymistä arvioidaan, otetaan huomioon myös hänen asemansa ja tehtävänsä poliisihallinnossa. Onkin selvää, että mitä korkeammassa ja vastuullisemmassa asemassa poliisimies poliisiorganisaatiossa on, niin sitä herkemmin vapaa-aikaan liittyvät rikosepäilyt on käsiteltävä poliisirikostutkinnassa, eikä perusmuotoisessa tutkinnassa. Toinen merkittävä kriteeri tässä valinnassa on se, että liittyykö vapaa-ajan rikosepäilyyn asianomistajana tai muussa asemassa joku ns. siviilihenkilö. Näissä tilanteissa luottamus tutkinnan objektiivisuuteen usein edellyttää, että asia otetaan poliisirikostutkintaan.

Valtakunnansyyttäjän toimiston poliisirikosyksikkö lähettää kaikista asioista, jotka on käsitelty poliisirikostutkinnassa, aina tiedon ko. poliisimiehen poliisilaitoksen tai poliisiyksikön poliisirikosyhdyshenkilölle. Näin turvataan se, että asiaa voidaan kaikissa tapauksissa arvioida myös virkamiesoikeudellisesta näkökulmasta.

Tullin ja Rajavartiolaitoksen selvityksistä käy ilmi, että ne ovat nyt kiinnittäneet huomiota erityisten tutkintajärjestelyiden tunnistamiseen. Valtakunnansyyttäjän toimiston poliisirikosyksikkö tulee lisäksi järjestämään tammikuussa 2026 erillisen tapaamisen Tullin ja Rajavartiolaitoksen rikostorjunnasta vastaavien tahojen kanssa. Tapaamiseen kutsutaan myös Puolustusvoimien rikostorjunnasta vastaava taho. Lausunnossa todetaan, että Puolustusvoimien osalta voi tulla esiin tapauksia, joissa esimerkiksi kertausharjoitukseen määrätty poliisimies joutuu harjoituksessa rikosepäilyn kohteeksi. Poliisimiehiä on myös rauhanturvatehtävissä. Tapaamisen keskeinen tarkoitus on erityisten tutkintajärjestelyiden tunnistamisen varmistaminen myös esitutkintaviranomaisina toimivien Tullin, Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien rikostorjunnassa.

3 RATKAISU

ETL 2 luvun 1 §:n mukaan esitutkinnan toimittaa poliisi. Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tull- ja sotilasviranomaiset. Rajavartiolaitoksen esitutkintatoimivalta ei kuitenkaan kata kaikkia rikoksia, vaan se on sidottu tiettyihin Rajavartiolaitoksen toimintaan liittyviin rikoksiin (ks. rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 2 luvun 4 ja 5 §). Samantyyppisesti myös Tullin esitutkintatoimivalta on rajattu rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 1 luvun 2 §:ssä määriteltujen tullirikosten tutkintaan. Sotilasviranomaisetkin toimittavat esitutkintaa vain rajoitetusti (ks. laki sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa).

Joka tapauksessa poliisirikosasioita koskevat säännökset koskevat kaikkia esitutkintaviranomaisia ja myös näiden esitutkintaviranomaisten tutkittavaksi voi tulla tapauksia, joissa epäiltynä on poliisimies. Sinänsä puheena olevan sääntelyn se perusajatus, että poliisin ei tule itse johtaa tutkintaa asiassa, jossa poliisimies on epäiltynä, ei välttämättä edellyttäisi, että esimerkiksi Tullin tutkittavana olevissa asioissa syyttäjä toimisi tutkinnanjohtajana.

ETL:n nojalla on kuitenkin selvää, että Tullin, Rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien rikostorjunnan tulee ilmoittaa syyttäjälle, jos niiden tutkittavaksi tulee asia, jossa rikoksesta epäiltynä on poliisimies, jollei asiaa käsitellä sakon ja rikesakon määräämisestä annetussa laissa säädettyssä menettelyssä. Valtakunnansyyttäjän lausunnossa esille otetuistakin syistä on tärkeää, että kaikki esitutkintaviranomaiset noudattavat ETL 2 luvun 4 §:n mukaisia erityisiä tutkintajärjestelyjä.

Saadun selvityksen mukaan sekä Tullissa että Rajavartiolaitoksessa on huomioitu ETL:n sääntely poliisirikosasioista. Minulla ei ole aihetta epäillä, että alussa mainittu poliisilaitostarkastuksella esille tullut tapaus olisi muuta kuin yksittäinen huomaamattomuusvirhe. Ottaen huomioon Tullin toimenpiteet tuossa yksittäisessä tapauksessa, ei asia anna minulle tältä osin aihetta toimenpiteisiin.

Näyttää myös siltä, että ainakin Tullin ja Rajavartiolaitoksen sisäinen ohjeistus on varsin hyvällä tasolla. Joka tapauksessa selvityspyyntöni aiheuttamat toimenpiteet ovat olleet perusteltuja, ja nekin ovat omalta osaltaan muistuttaneet esitutkintaa toimittavaa henkilöstöä puheena olevasta ETL:n erityissääntelystä. Käsitykseni mukaan asiaa on syytä pitää jatkossakin esillä sisäisessä koulutuksessa.

En ole tässä yhteydessä erikseen selvittänyt sotilasviranomaisten osalta ohjeistuksen yms. tilaa, koska minulla ei ole ollut erityistä aihetta epäillä, että asia olisi käytännössä aiheuttanut ongelmia. Joka tapauksessa myös sotilasviranomaiset ovat esitutkintaviranomaisia ja edellä esittämäni yleiset käsitykset koskevat myös Puolustusvoimia. Kuten valtakunnansyyttäjän lausunnosta ilmenee, on mahdollista, että poliisimiehiä on epäiltyinä myös sotilasviranomaisten tutkimissa asioissa. Lähetänkin tämän päätökseni Tullin ja Rajavartiolaitoksen lisäksi myös Pääesikunnalle.

Lopuksi totean, että pidän perusteltuna, että valtakunnansyyttäjän toimiston poliisirikosyksikkö tulee tammikuussa 2026 järjestämään erillisen tapaamisen Tullin, Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien rikostorjunnasta vastaavien tahojen kanssa.

Tämän lisäksi pyydän Tullia, Rajavartiolaitosta ja Pääesikuntaa ilmoittamaan minulle 30.6.2026 mennessä, mitä toimenpiteitä ne ovat elokuun 2025 jälkeen tehneet, jotta varmistetaan syyttäjän ETL:n mukainen osallistuminen poliisirikosasioiden käsittelyyn.

Tässä tarkoituksessa lähetän tämän päätökseni Tullille, Rajavartiolaitokselle ja Pääesikunnalle. Ilmoitan ratkaisustani myös valtakunnansyyttäjälle.